

Književnost.

Slovenska književnost.

Zgodovina župnij in zvonov v dekaniji Radolice. Spisal Jožef Lavtižar, duhovnik Ljubljanske škofije. V Ljubljani 1897. Založil pisatelj. Tiskala R. Miličeva tiskarna. 8°. Str. 148. Cena 80 kr. — Zopet lepo domoznansko delo. Sicer so zanimali našega gospoda pisatelja v prvi vrsti zvonovi radoliške dekanije, katere je tudi natanko popisal, toda poleg zvonov je na kratko opisal tudi vse župnije in cerkve, da ne bi bila knjižica le presuhoparna. In vsemu spisu je dal tudi splošni in uvodni del o zvonovih v obče, kar je za bralca jako zanimivo: zgodovina zvonov, znamenja, vlivanje in deli zvonov, glas in teža, melodija in harmonija in posvečevanje zvonov. — Četudi imamo že lepo zbirko knjižic o kranjskih župnijah, vendar je naša knjižica po svojem predmetu prva te vrste, zato bo pa marsikoga ganila, da bo jednako preiskoval in tudi zapisoval. Vsakdo vé, da naš narod neizrekljivo ljubi lepo zvonjenje in zato ima tudi zvon za nazarjanje narodovo velik pomen. — Kakor smo mi to knjigo brali in brali z veseljem, tako jo bodo tudi drugi, in zato jo vneto priporočamo. Gospodu pisatelju pa izražamo željo, naj bi nadaljeval to domovinsko delo v slavo sv. Cerkve. Opozarjamo gledé na jezik samo na to, da ne pravimo „V dekaniji Radolice“, ampak „v dekaniji radoliški“ ali „v dekaniji Radolici“, po priliki kakor: „Grem v mesto Ljubljano“ ne pa: „v mesto Ljubljana“. Sv.

Slovensko-amerikanski koledar za leto 1898. Izdalo in založilo uredništvo „Glas Naroda“. Četrti letnik. New-York. Tiskala tiskarna „Glas Naroda“, 109 Greenwich Street. 8°. Str. 86. — Koledar je dobro založen s povestmi in z dobrimi stvarmi za zabavo in šalo. Častno je, da stojé naši rojaki v Ameriki na svojih nogah.

Ročni kažipot po Goriškem, Trstu in Istri za 1898. Uredil Josip Krmpotić. IV. letnik. Cena 40 kr. Trdo vezan 60 kr. (S pošto 5 kr. več.) V Gorici. Tiskala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gaberšček. 1897. 16°. Str. 99. — Knjižica podaje vse urade in obrte v krajih omenjenih deželá, kolikor moremo soditi, jako točno in natančno, zato je pa za svoj namen jako porabna. Kako prav bi bilo, da bi imeli tudi za Kranjsko kaj jednekega! Oblika naše knjižice je prav ročna.

Knjižnica za mladino. Ustanovila „Zaveza slovenskih učiteljskih društev.“ Snopič 6—7. Razne pripovedke. Str. 159. Cena 40 nv. — Vsebina tega snopiča je različna. Mimo pripovedk se nahajajo

v njem tudi pravljice, prevedene iz češčine. — V prvi pripovedki „Dedov srd“ (češki spis. Eliška Krasnohorská, poslovenil S. G. ml.) nam odlična češka pisateljica pripoveduje o jezi nekega trmoglavega starca do svoje hčere, o kateri je vedno mislil, da ga ne ljubi, ker mu ni hitro sporočila o njegovem sinu Filipu, kateri je bil l. 1859. v vojski ranjen; po vrnitvi sinovi se starček zopet spravi s hčerjo. — Nato sledi pet prav mičnih pravljič, namreč: „Tri rože“ (sp. Bogomila Klimšova, poslovenil S. Pomolov); „Marjetica in kopriva“ (češki sp. Eliška Krasnohorská, poslovenil S. G. ml.); „Kraljevič Častiboj“ (sp. Bogomila Klimšova, poslovenil S. Pomolov); boj za čast svojega očeta; „Dediči“ (sp. Bogomila Klimšova, poslovenil S. Pomolov); „Mlinar in veter“ (sp. Bogomila Klimšova, poslovenil Simon Pomolov). Na koncu je povestica: „Kakoršno posojilo, tako vračilo“ (priredil Št. Zaleski), z naukom, naj se sosede v vsaki sili podpirajo. — Ves snopič se lahko čita in je pripraven za mladino.

Snopič 9. Plemenita srca. Povest za mladino. Češki spisal Karol I. Zákoucký. Poslovenil S. G. ml. Str. 103. Cena 20 nv. — Ta snopič obsega daljšo, res plemenito in poučljivo povest za mladino. Pisatelj nas namreč seznanja z nekim bogatim tvorničarjem Matevcem in z njegovo ženo. Bil je pobožen in usmiljen. Bog mu je podaril dva otroka, Alenko in Vojteha; vzel je pa Matevec k sebi še Jaroslava, sina svojega brata. Vse tri je jako ljubil. Ker se je ta trojica vedno dobro vèdla doma in v šoli, šel je o počitnicah z njimi na pot proti tužnemu Korotanu. Med potovanjem s Češkega so otroci veliko vedeli povedati o zgodovini Slovencev in o koroški usodi. Dospevši na Koroško so obhodili Celovec in Beljak, ogledali si njuno lego in znamenitosti. Iz Beljaka so šli na goro Dobrač, ogledali si krasno okolico, oče pa jim je pripovedoval o različnih planinskih stvaréh. Prišli so blizu rudnika Plajberga. Tu so došli ubogega in siromašnega dvanajstletnega fanta, katerega se je Matevec usmilil in ga s seboj vzel; imenoval se je Štefan Labuga. Doma je sklenil s svojo ženo priskrbeti dobro in srečno prihodnost ne samo svojemu sinu, ampak tudi obema rejčenkoma. Ker pa ni imel vedno sreče s podjetjem, se je Matevec zelo zadolžil, in na zadnje mu je še tovarna pogorela. Oče in mati sta zbolela, rejenca pa, ko sta zvedela o nesreči svojega velikega dobrotnika, sta prihitela na pomoč, Jaroslav z izkušenim zdravnikom, Štefan pa je poplačal dolgove in tako pomagal dobrotniku zopet na noge. Štefana je nato gospodar imenoval delovodjo v tvornici, Jaroslav pa se je nastanil tam kot zdravnik. Tako so se vsi zopet skupaj veselili svoje sreče.

Gledé na lepo vsebino je knjiga prikladna mladini. Slovenski prevod je čist in lep. — Na str. 20 „vso dragano pot“, navadno govorimo „vso drago pot“; str. 37 „udov“ mesto „vdov“; str. 44. „presburški mir“ se v slovenskem glasi: „požunski mir“.

Snopič 10—11. Ant. Mart. Slomšeka spisi, zbrani za mladino. Urejuje in izdaja Slomšekov odsek „Zaveze slovenskih učiteljskih društev.“ I. Pesmi. 2. snopič za višjo stopnjo. Zbral in uredil Dr. Janko Bezjak. Str. 187. Cena 40. novč. — Slomšekov odsek zaveze slovenskih učiteljskih društev se je namenil izdajati zbrane Slomšekove spise, sposobne za mladino. V tem snopiču nam podaje 56 zbranih pesmij, urejenih po vsebini. V vseh nahajamo ono veselost in vernost, ki je pesnika dičila v življenju. Vsakemu Slovincu je znano Slomšekovo ime, zato je dovolj, če rečemo, da iz vseh pesmij veje versko-narodni duh, s katerim nam je pokazal pot v boljšo bodočnost in se tako ovekovečil, kakor sam pravi:

In kakor samostana tud' skoraj nas ne bó,

Za nami dela naša le pojdejo samó.

str. 87.

Sn. 12: „Hudoben tovariš.“ Povest za mladino. Srbski spisal Peter Despotović. Poslov. S. G. in „Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice.“ Spisal Chambrier. Poslov. Ljutomerska. Str. 84. Cena 20 kr. — V tem snopiču sta dve povesti. Prva nas uči, kam pripelje človeka slaba družba in slaba vzgoja. Stric Stojko je imel vse lastnosti dobrega očeta, le proti vnuku Miloju (Amatus) je bil prerahel. Naposled se je tudi Miloje poboljšal in bil imovit ključavniški mojster. — Značaji in osebe so dobro opisane, tudi jezik je lep in umljiv; a čemu rabi prelagatelj besedo „svečenik“ mesto „duhovnik“?

Druga povest pa nas vodi na francoski dvor kraljice Marije Antoinette, katera je pomagala obubožani grofovski družini d'Alleville do blagostanja. — Tiskarskih pomot je nekoliko, a čitatelja ne motijo.

Snopič 13—14. Pesmi cerkvene in druge. Zložil Andrej Praprotnik. (S sliko). Drugi pomnoženi natis. Str. 194. Cena 50 kr. — Tukaj imamo pomnoženo zbirko Praprotnikovih pesmij. (Prvi natisek je izšel l. 1856., str. 140.) Vseh skupaj je 131 ter se delé v cerkvene in druge pesmi (71). Med cerkvenimi pesmimi so se nekatere v cerkvi udomačile, kakor „sveta maša“ in nekatere Marijine, ter se pojó po zloženih napevih. Sicer v teh pesmih ne najdemo visokih mislij, ker je le po domače in prosto zapel, kar mu je navdihnila njegova pobožnost. — Tiskarski pomoti sta na str. 95 „umem“ nam. „umrem“; str. 154 „Nepotrbebnih esedi“ nam. „Nepotrebnih besedi“.

Snopič 15. Zeleni listi. Kratke pripovedi za otroke, stare šest do deset let. Po Francu Wide-mannu poslovenil Anton Brezovnik, učitelj. Str. 96. Cena 25 kr. — Kaj posebnega niso ti „Zeleni listi“:

21 povesti je tu, pripravnih za mladino. Sedaj se otroci hvalijo zaradi lepega obnašanja, pridnosti ali usmiljenja, sedaj se svarijo, opominjajo in kaznujejo zaradi porednosti, malomarnosti in nepokornosti do starišev ali učiteljev. Povesti sicer niso izvirne, a prestavljalec jih je dobro preložil na slovenska tla; zato so dobre za šolske knjižnice. Takih kratkih povestic bi želeli še več za otroke. (Konec.)

hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1896.

Francuška drama. Napisao Dr. J. Adamović. Zagreb. Izdanje „Matice Hrvatske“. Str. XII + 218. Cena 1 gld. 50 kr. — Tu nam pisatelj v kratkih besedah črta začetek in razvoj dramske umetnosti na Francoskem. Začetek francoski drami je v katoliški cerkvi, kjer so se predstavljale dogodbe iz svetega pisma ali iz cerkvene zgodovine, segajoče v 12. in 13. stoletje. Iz teh so se razvile v poznejši dobi posvetne drame. Knjiga obsega tri poglavitne dele in sicer: 1. staro dobo in renesanso, kjer so se predstavljale cerkvene šaljive drame, tragedija, komedija. 2. 17. in 18. vek se imenuje klasična doba francoske drame; drama je dosegla najvišjo stopinjo. 3. doba (od l. 1815.—1848.) obsega različne romantične in realistične drame in dramatičke. — Knjiga je za svoj namen jako poučna. Na posameznosti pa se ne moremo ozirati.

Češka književnost.

Narodni sebeochrana. Úvahy o hmotném a mravním úpadku národa českého. Rudolf Vrba. V Praze. 1898. Cena 2 gld. 40 kr. — Od l. 1891. nadalje nas je neutrudni družboslovec še vsako leto redno razveselil s kako poučno knjigo, ki spada v njegovo stroko. Ker nahajaš kratke ocene prvih šest del v našem listu l. 1895., str. 29 in 62., zato si oglejmo sedaj najnovejši plod njegove pridnosti: „Narodna samoobramba“.

V uvodu sicer pravi pisatelj: „Kdor se ne zanima in ni dosti potrpežljiv, naj raji seže po kakem romanu.“ Priznati pa moram, da se nisem pri čitanju skoro 400 stranih broječe knjige kar nič dolgočasil. Ne veš, ali bi se čudil velikanski judovski premoči na denarstvenem polju, tiskarskem, trgovinskem, obrtniškem, ali bi se jezil nad drzno nesramnostjo „azijatskega privandrovc“, s katero si je znal osvojiti najboljše postojanke v vseh strokah narodne prehranitve. Ne veš, ali bi objokoval ubogo požidovljeno (v gosp. oziru) zemljo severnih bratov, ali bi delal načrte, kako ohraniti rodno zibel

Za vzgled samo kratek odlomek iz odkrite satire: Str. 8. „Sedaj živimo v dobi obče svobode. Zakaj se ne bi tudi v slovstvu oprostili vzorov in hrepenenja po tisti lepoti, katere itak ne moremo doseči? Bodimo svobodni tudi proti umetniški resnici! Tako delujmo v duhu sedanje dobe za zlato praktično korist, in ne za nedosežna načela. . . . Če te obseda pisateljska slast, ne kroti je zabavajo, da ne zbolíš na živcih, ampak pisatelj ne umorno. Papir je čudovito potrpežljiv . . . in nobeden spis ni tako ničev, da ne bi imel poleg pisatelja še kakovega bravca in hvalivca. Kaj naj pišeš, to ti bo velevala slast. Tvoje delo utegne biti večne slave, dasi tisti, ki bero in h krati sodijo, poreko, da si dušni revež in šušmar. Kdo so pa tisti čitatelji? Naj so veleumi, naj so svetovno izobraženi, vendar gledajo z zmotnimi človeškimi očmi . . . in vedno so med bravci v manjšini. Proti njim se dviga ogromna večina, in če tem ugaja tvoje delo, zadovoljen bodi! V sedanji dobi parlamentarizma se ne smemo pokoriti estetičnemu trinoštvu manjšine . . . odločuj večina. Glasovi naj se štejejo!“

Torej kritiki — vrzite pero stran, roke kvišku, pa štejmo, kje nas je več! Tukaj je satira odkrita, včasih pa je dobro skrita. Jedno željo imamo, da bi vsaj slovstvenikom duhovita miselnost pisateljeva ne bila previsoka.

Dr. G. Pečjak.

Knjižnica za mladino. (Konec). Snopič 16. Antona, Martina Slomškega spisi, zbrani za mladino. Urejuje in izdaja Slomšekov odsek „Zaveze slov. učit. društev.“ III. snopič. Basni, prilike in povesti. Za nižjo in srednjo stopnjo. Odbral in priredil Janez Koprivnik. Str. 80. Cena 25 novč. — Tvarina za to knjižico je zbrana iz druge knjige „Slomškovih zbranih spisov“ (po Mih. Lendovškem izdanih v Celovcu l. 1878. z imenom „Basni, prilike in povesti“ 8°. str. VIII. 388.) Odbrani in prirejeni so samo mali in kratki spisi, da si jih deca lahko zapomnijo.

Snopič 17—18. Tatarji na Moravskem ali Bog ne zapusti svojih služabnikov. Češki spisal Jos. Ehrenberger. Poslovenil S. G. ml., in: Gozdne cvetke ali štiri povesti in tri krajše razprave. Spisal Tone iz Gošče. (Anton Žager), nadučitelj na Gorici. Str. 158. Cena 50 novč.

Zanimiva je prva in večja povest, ki se godi l. 1241. na Moravskem. Tega leta so bili Tatarji pred Olomucem pod poveljnikom Jaroslavom slavno zmagani, tako da se niso več prikazali v teh krajih. Te bitve se je vdeležil tudi pobožni in pravični plemenitnik Urh Hrastovski, imajoč ravno tako vrlo ženo Milado in blagega sinčka Večeslava. Iz maščevanja je njihov sosed grajščak Konrad vrgel oba v temno in gnusno ječo, pa zaupajoča na božjo voljo sta se spet sama rešila. Po slavni zmagi so kraljevi vojščaki Konradov grad obkolili in ga vzeli; Konrad sam se je

smrtno ranjen spravil z Bogom in umrl. Pozdravila se je vsa Hrastovska rodbina med seboj in odslej živela v veliki časti na praškem dvoru. Kdor v Boga zaupa, tega Bog ne zapusti v sili. — „Gozdne cvetke“ nam podajajo male in krajše povesti in povestice, ki so poučljive in mikavne vsebine. Našli smo nekaj napak in tujk, katerih naši otoci ne bodo umeli.

Snopič 19. Slavoj in Ljudmila. Milosrčna brat in sestra. Zbirka kratkočasnih in poučnih pogovorov o živalih. Slovenski mladini nabral in priredil Jakob Dimnik, učitelj v Ljubljani. Str. 95. Cena 25 novč. — Tukaj so zbrani kratkočasni in poučni pogovori o živalih med učencema Slavojem in Ljudmilo, katera sta bila najusmiljenejša otroka, in med učiteljem Radoslavom, kateremu sta znala na vsako vprašanje odgovoriti, pojasnjujočemu korist različnih živali s primerno basnijo ali pripovedko. Pač tudi potreben nauk za otroke.

Snopič 20. Bogdančkova mlada leta. Slovenskim prijateljčkom napisal Lud. Černež. Str. 79. Cena 25 novč. — Sirota Bogdanček, katerega je prevzel v odgojo po smrti njegovega očeta stric župnik, (omenjene osebe v povesti so ocenjevalcu poznane, ker pisatelj je namerjal proslaviti v tej povesti družino pokojnega profesorja Lendovškega in njegovega usmiljenega brata župnika makolskega), je storil marsikaj smešnega, kakor sploh otroci; seveda je bil večkrat tudi pokaran od svojega strica ali tete, akoravno mu je njegov zavetnik stari Tone včasih pomagal iz zadrege. Upajmo, da bo Bogdanček v poznejših letih — ali kakor se je sam izrazil: ko bo velik — storil še junaška dela, posnemaje svojega očeta, v čast svoje domovine in iz hvaležnosti do svojega dobrotnika.

Snopič 21. Pisanice. Slovenski mladini spisal E. Gangl. Str. 79. Cena 25 novč. — Nov pesnik za mladino! Posvetil je 44 krajših in zelo umljivih pesmi, naj jih mladina bere:

Jaz pa pišem pesmi,
Da jih bereš ti, (mladina)
Ko v ljubezni duša
Zate mi gori . . .

Iz večine so se nam te pesmi prikupile. Ž njimi hoče pesnik mladini res koristiti. Oblika je gladka, lepa in vsebini prikladna.

Snopič 22—23. V domačem krogu. Zbirka pesmij in povestij za mladino. Izvirno spisal ali na podlagi hrvaških, italijanskih in nemških izvirnikov priredil Janko Leban, učitelj na Trebelnem pri Mokronogu. Str. 174. Cena 50 novč. — V tem snopiču so izvirno ali na podlagi drugih izvirnikov pisane večje in krajše povesti in pesmice, 32 po številu, pripravne za mladino. Mičnih in bogatih mislij so te-le: „Zaradi jednega samega pregreška“, „Nečimerni Ivko“, „Kralj Baltazar“, „Nemi hlapec“, „Hrabri vojak“, „Dvoje zdravljenj“, „Dobri ljudje“. Pisava je lepa, neznane ali ptuje besede pisatelj sam tol-

mači in razlaga, jezik je čist in dostojen. Vse to, kar je pisal pisatelj, posvetil je mladini:

Naj draga bo vam moja knjiga,
Saj v njej je mnogi zgled krasán;
K poštenju, k delu naj vas vžiga,
Da srečni boste neki dan!

Dorastli, spómnite se mène,
Ki tróhnel bom že pod zemljó;
Molitve zá-me preiskrène
Pošiljajte k Bogú v nebó.

Snopič 24. Savinjski glasi. Izdalo „Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj.“ I. sn. Str. 74. Cena 25 novč. — Že po imenu sklepamo, da izvira tvarina tega snopiča iz savinjske doline. Tu se je ustanovil poseben književni odsek učiteljskega dru-

štva za celjski in laški okraj, čegar udje so se vezali po svojih močeh prirejati mladini primerne berila in priobčevati je z imenom „Savinjski glasi“. Prvi snopič nam podaja poučne prirodopisne črtice poleg dveh zanimivih pravljič v lepi slovenščini. Večina vsebine je predelana iz nemškega.

S 24. snopičem končuje knjižnica za mladino, katero je ustanovila „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ drugo leto svojega obstanka. V pozivu pravi urednik A. Gabršček, da so stroški večji kakor pa dohodki, in torej je primoran to podjetje vsaj začasno ustaviti.

Opomniti pa moramo, da bi nam knjižnica bolje ugajala, ako bi se v njej nahajalo več domačega blaga. Vzgoja mora biti kakor v verskem, tako tudi v domačem, narodnem duhu.

Razne stvari.

Dvajsetletnica papeževanja Leona XIII. Ker nismo mogli dostojno po svoji želji proslaviti biserne maše sv. očeta, zato bodi nam 20 letnica ugodna prilika, da se z veseljem spominjamo velikega poglavarja katoliške cerkve. Dné 20. t. m. namreč poteče 20 let, odkar je bil izvoljen naslednikom sv. Petra. Po smrti papeža Pija IX. je bila dné 19. svečana prva volitev novega papeža. V tretji volitvi dné 20. i. m. je dobil izmed 61 volilnih glasov 44 Joahim Pecci. Ko ga je najstarejši kardinal vprašal: „Ali sprejmeš izvolitev za papeža?“ je odgovoril, da sprejme. In ko ga je vprašal še nadalje: „Kako se hočeš imenovati?“ Odgovori: „Leon.“ Tako smo dobili pred 20 leti za papeža Leona XIII. Veselo sporočilo o tem dogodku se je razneslo hitro po vsem svetu. K spisu o Leonu XIII. v 1. šte. t. l. dodajemo, da so mu ob biserni maši častitali in darov poslali skoro vsi vladarji. Naš presvetli cesar mu je poslal v dar krasno škatljo s 50.000 gld. v zlatu. Častital mu je mestni zbor ljubljanski, kakor tudi deželni zbor kranjski. „Čudovit je Bog v svojih svetnikih“: vsak zveden opazovalec današnjih razmer dobro vé in rad priznava, da se mora katoličanstvo za vse uspehe v sedanji dobi zahvaljevati v prvi vrsti modremu papežu. Torej ga po pravici imenujemo ne samo „Lumen de coelo — luč z neba“, ampak tudi „Deliciae humani generis — veselje človeškega rodú.“

Šestdesetletnica biskupa Strossmayerja. Slavni jugoslovanski mecen in častitljivi biskup bosansko-sremski, Josip Juraj dr. Strossmayer, je nemalo

ponosen in vesel zaradi tega, da more praznovati svojo biserno sv. mašo prav v onem letu kakor sv. oče. Dné 4. t. m. dopolni 83. leto svoje starosti, dné 16. t. m. pa 60. leto svojega duhovskega življenja, in ta dan bo praznoval svojo biserno mašo. Bog ohrani tudi njega milemu narodu; Bog daj zlasti, da bi se čim preje dopolnila Strossmayerjeva najbolj goreča želja, da bi se naši razkolni bratje povrnili v naročje katoliške cerkve! (V prih. šte. prinesemo Strossmayerjevo sliko.)

Narodne noše. V današnji številki podajemo dve sliki, ki nam predočujeta našo narodno nošo na Kranjskem. Odkar se je pri ljudstvu utrdila narodna zavest, jele so se tudi bolj spoštovati narodne noše. Ob raznih prilikah rade nastopajo Kranjci v narodnih nošah. Tiste, ki doslej niso poprodale svojih zlatih „formov“, srebrnih pasov, razrezale „avb“ in peč, hranijo jih ponosno še naprej. V Ljubljano n. pr. prihajajo okoličanke v narodni noši k svatbam, kot botre k sv. birmi, ob sv. Rešnjem Telesu ali ob drugih slovesnostih. Da so narodne noše koristne ne samo za to, da se poživlja ljubezen do domačih tal in ljudij, ampak tudi ljubezen do vere in njenih naprav, ni težko dokazati. Zato naj vsi domoljubi vnemajo naše ljudstvo, naj se ne sramuje narodne noše, marveč jo ohrani ali obnovi, kjer jo je popustilo. N. pr. na Belokranjskem naj se z vso skrbjo ohrani bela noša. Treba ljudstvo poučiti, da ni nečastno, ako pride v mesto med gospodo v svoji domači noši, marveč še častno in lepo.